

Observatoriul este de două ori în săptămână, miercuri și sâmbătă.

Prețurile

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dău la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimis cu post în laintulu monarhiei pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În străinatate pe 1 anu 10 fl. sêu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. sêu 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Ori-ce inserate, se platescu pe serie sôu linia, cu htere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la adou'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu. Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru priu assemnatiunile postei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu in Sibiu.

Nr. 40.

Sibiu, 17/29 Maiu 1878.

Anulu I.

Romanirea magiarilor, fantasia si fictiune.

(Urmare.)

În Ianuariu alu anului urmatoriu 1601 tîenendu-se una alta dieta generale la Clusiu, aceea prin art. 12 decretă, că popii romanesi carii au participatu la actiunile bellice dein acelea tempuri, se nu mai fia suferiti in tiéra; totu-odata se committe prefectiloru si judecatoriloru (comites et iudices regii), că se'i prinda si se'i pedepsésca conformu legiloru, adeca: in cele mai multe casuri cu mórte. Ací se vede curatu actulu resbunarei pentru cele intemplete sub domni'a lui Michaiu. Nobilimea Transilvaniei adeca nici-odata nu a potutu se erte acelui Domnu, că elu irritatu fôrte de perfidi'a si rar'a inconstantia a boerimeii transilvane, volise a decreta exterminarea lor; boierii inse ar fi trebuitu se ia in consideratiune, că chiaru episcopulu loru celu calvinescu Náprágyi, irritase mai multu pe Michaiu in contra magnatiloru si'lu indemnase că se'i talie pe cei mai multi, éra de alta parte, că Dimitrie mitropolitulu romanescu dein Alb'a-Iuli'a fusese acela, care rogá pe Domnu că se'si inchida urechile la unu consiliu asia barbaru: „Se nu faci una cá acésta Marii'a Ta.“¹⁾

Dupa asasinarea lui Michaiu, generariulu Basta se aruncá cu furia de tigru asupra calviniloru, si in scurtulu periodu alu domnîrei sale in numele imperatului Rudolfulu merse cu crudelitatile asia departe, in catu pe unii popi reformati ii spendiurá de grinda si 'i afumá cu cartile lor, pe alti 'i ardea, si éra si altora le tragea pielea. Dupa esirea lui Basta dein tiéra, actele fanatismului seu le platira r. catholicii totu asia de amaru, că si romanii orthodoxi. De ací incolo este cunoscutu dein Lupulu Bethlen, unulu dein cei mai buni chronicari ai Transilvaniei, că dupa batali'a lui Radu Sierbanu avuta cu Moise Székely in 17. Iuliu 1602, diet'a Transilvaniei ajunse pâna la gradulu de alienatiune, in câtu decretă exterminarea totale a poporului romanescu locuitoriu in Transilvani'a. Se intielege,

¹⁾ Vedi Chronic'a lui Georgie Sincai la an. 1599 dupa Enyedi Pál apud Anonymum Carolinensem. Historiculu Lupulu Bethlen spune libro 13, că si Basta urise dein sufletu pe boierimea transilvana, si că o tienea sub cea mai strinsa privighiare, éra pe câtiva iau si ucisu, cumu arata si Alex. Szilágyi Erdélyország története tom. II. pag. 73.

Foisiór'a „Observatoriului“.

Cavalerulu cu doue stele.

Novela de T. Gautier.

Traducere de Dimitrie Petrescu.

(Continuare si fine).

„De cavalerulu cu stéu'a rosia, de care nu te desparti nici-odata. Acela care s'a nascutu dintr'o privire a cantaretului boemianu, spiritulu funestu ce te posede; scapa-te de cavalerulu cu stéu'a rosia, sêu de nu, vorbe tale de amoru nu le voui mai asculta, de-óre-ce nu pociu fi socia a doui barbatu“.

Oluf ori câtu vorbi, ori câtu se sili, nu putu se sarute nici macaru miculu degetu alu Brendei; plecá fôrte nemulțumitu si decisu a combate pe cavalerulu cu stéu'a rosia, déca l'aru putea intalni.

Cu tóta primirea severa ce 'i facuse Brend'a in diu'a trecuta, Oluf reluá a dou'a din calea castelului cu turnuletiile in form'a solnitiei: inamoratii nu desperedia lesne. Urmandu'si calea isi dicea: „Brenda este nebuna negresitu; ce va fi voindu se intieléga cu cavalerulu ei cu stéu'a rosia“?

Tempestatea era una din cele mai puternice; viscoalea si de abea puteai distinge ceriulu de pamentu. Unu sru de corbi cu tôte latraturile lui Fenris si ale lui Murg se rostogoleu intr'unu modu sinistru pe deasupra coifului stralucitoru alu lui Oluf. In capulu lor era corbulu luciosu ca jeulu, care batea tactulu pe umerulu cantaretului boemianu.

Deodata Fenris si Murg se oprira: nările lor mobile aspirau aerulu cu neliniste; ei mirosiau de mai inainte presentia unui inamicu. — Acela nu putea fi unu lupu sêu vre-o vulpe, pentru-că unu lupu sêu o vulpe n'aru fi decátu o inbucatura pentru nisce cani ca ei. —

Unu sgomotu de pasi se aude si preste pucinu apare la cotitur'a drumului unu cavaleru calare pe unu calu inaltu si urmatu de doui cani enormi.

că asemenea lege nu s'ar fi potutu executa nici-odata, destulu inse că ea exista si pune in evidentiă caracterulu aceloru tempuri.

Pâna la ce intensitate voru fi ajunsu persecutiunile continuade asupra bisericeii romanesce dein Transilvani'a si Ungari'a, se pôte cunosce mai bene dein decretale unoru principi ai Transilvaniei, carii de si ei insii calvini zelosi pentru restabilirea unitatii in credenti'a lor, prin urmare fautori ai propagandei calviniane, totusi in unele momente lucide care'i vinu une-ori si fanatismului religiosu, sêu in dile de pericule mari, candu avea lipsa de braciare armate si de pungile romaniloru, ori de confederatiune cu principatele romanesce, se induplecara a o lua sub protectiunea lor, chiaru si cu vetamarea unoru legi tiranice aduse de către dietele tieriei. Intre acei principi aflamu la Petru Bod si in Chronic'a lui G. Sincai la an. 1609 pre Gabriel Bathori, de altu-mentrea omu teneru, spulberatu si setosu de sange, caruia totusi i se facuse mila de clerulu romanescu cadiutu in sierbitutea cea mai aspra dein câte se potu cugeta. Deci acestu Bathori emisse una diploma cu dat'a de Alb'a-Iuli'a 9. Iuniu 1609 subscrisa de elu si de cancellariulu (marele logofetu) Stefanu Căndea, stranepotu alu unei familii romanesce de cele renegate. In acea diploma principele afla, că preotii romanesce dein tóta Transilvani'a si Ungari'a gemu sub tractare neaudită de rea (malum inconditum), apoi decide, că preotiloru romanesce se le fia permis a se muta, chiaru si fôra voi'a patroniloru (boieriloru proprietari) dela una comuna la alt'a, precum si că se fia scutiti de tôte servitiile tieranesci si civili, se dea numai patroniloru honorariile usitate dein vechime.²⁾

S'ar parea la prim'a vedere, că asemenea diploma va fi usioratu multu starea clerului romanescu; dara cercetandu lucrulu mai de aprôpe, tóta protectiunea lui G. Bathori devene illusoria. Las' că trufasii magnati ai tieriei declará acte domnesci de natur'a acestei diplome indata la emanarea lor de neconstitutionali si ilegali, dar' apoi anume acésta era paralisata cu totulu prin alta diploma esita numai cu câteva luni inainte dela principele Sigismundu

²⁾ Vedi acésta diploma publicata intrega in limb'a latina de dn. Cipariu in Archivu Nr. 28, dupa cumu se afla la Fiedler, éra la Sincai tom. II. pag. 319 et sequ. romanesce.

L'ai fi luat dreptu Oluf. Era inarmatu in tocmai si avea unu vestmentu cu acelasiu blasonu; numai la coifulu seu avea o péna rosia in locu de verde. Calea era asia de strimpta, că unulu din cavaleri trebuia se se retraga.

„Seniore Oluf, dă-te inapoi ca se trecu,“ dise cavalerulu cu vizirulu lasatu, „calatori'a pe care o facu este lunga; sunt asteptatu, trebue se ajungu.“

„Pe mustati'a tatalui meu, tu vei fi celu care te vei retrace. Amu o intalnire amorôsa si inamoratii sunt grabiti“, dise Oluf punendu 'si man'a pe spada.

Atunci necunoscutulu trase pe a sa si lupt'a incepu. Spadele cadiendu pe armatur'a de otielu facéu se scapere manunchii de schintei stralucitoare; preste pucinu, de si erau din ferulu celu mai bunu, ajunsera se fia ca nisce ferestreale. Luptatorii se paréu, prin fumulu ce esia din caii si brum'a respiratiunei lor inferbentata, dreptu doui ferari intaritati pe unu feru rosu. Caii insufletiti de aceeași turbare ca si domniiloru lor isi musicau cu putere gâtulu venos si isi rupéu fasii de carne din pieptu; se agitau cu sarituri furioase, se ridicau pe picioarele de dinapoi si servindu-se de copitele loru că de nisce pumni inchisi isi dau lovituri teribile, pe candu calaretii lor se ciocnéu si mai teribilu pe deasupra capetelor lor; canii érași se aflau intr'o musicatura si urlare.

Picaturile de sange tîsnindu printre soldii coraselor si cadiendu calde inca pe zapada, facéu in ea nisce mici gaurele rosii. Preste pucinu tempu s'aru fi pututu dice unu ciuru, atatu erau picaturile de repedi si dese.

Lucru straniu, Oluf simtia loviturile pe care le dá elu cavalerului; elu suferea si de ranile pe care le primea: simtise o mare recéla in pieptu, ca de unu feru ce aru intra si aru cauta anim'a, si cu tôte acestea pieptariulu seu nu era spartu de locu in partea ânimei: singur'a sa rana era o lovitura la braciulu sêu dreptu. Curiosu duelu, in care invingetoriulu suferea totu asia de multu ca si invinsulu, in care a primi si a da rani era acelasiu lucru.

Concentrandu'si puterile, Oluf facu se sara cu o

Rakoczi, cu dat'a Beiului (Belényes) 1608, in favôrea aceloru preoti si episcopi de nationalitate romanesca, carii apucasera a trece la calvinia cu poporenii lor, si carii era se mai tréca dupa aceea; că-ci adeca Sig. Rakoczi asigura popiloru romanesce trecuti la calvinia tóta auctoritatea, onôrea, grati'a, privilegiuri, favori, libertati si prerogative, de câte se bucura clerurile confessiuniloru recunoscute prin legi, si anume popimea magiariloru reformati calviniani, éra dreptulu de a'si alege episcopi li se confirma de nou si inca cu adaosu, că aceia se fia trasi cu totulu de sub jurisdictiunea episcopiloru si protopopiloru valachi si serbesci, ceea ce se notificá si mitropolitulu gr. resariténu Sava I., că se nu cutedie a'si subordina siesi pe popii si protopopii calviniti.³⁾

Acelu privilegiu mare, datu acelui episcopu si aceloru popi romanesce carii se calvinisera, s'a innoitu si confirmatu de către principele Gabrielu Bethlen de Ictaru prin diplom'a sa dein 25. Iuniu alu a. 1614. Totu acelu domnitoriu, de altu-mentrea luminatu si curagiosu, care au aparatu protestantismulu si cu armele, dupace infintiasa si scôle superiori in capital'a de atunci a Transilvaniei, luá totu-odata mesuri că se duca la acelea multime de teneri romani dein cei mai destepti, spre a'i instrui in doctrinele religiunei calvinesce. Cu acea mesura Bethlen imitase pe primii sultani ai turciloru, carii rapia sêu luá cu titlu de tribut multime de copii de ai christianiloru, pe cari'i dá in scôlele ulemaliloru, că se'i institue in religiunea mohamedana, dupa aceea 'i inrolá in faimosulu corpu alu ieniceriloru. Intocma asia s'au inrolatu mii de mii dein junii de nationalitate romana. Totu Bethlen a pusu se se traduca si Bibli'a in limb'a nôstra, care inse nu s'a potutu tipari sub domni'a lui, ci mai tardiu.

Acelasiu privilegiu alu romaniloru calviniti mai fu confirmatu si de către principele Georgie Rakoczi I. prin diplom'a sa dein 9. Aprile 1638. De altu-mentrea privilegiulu datu romaniloru calviniti era intru tôte in spiritulu legiloru dietali sanctionate in sec. alu 16-lea si anume art. 13 dein 1568 si art. 5 dein 1577 citati mai in susu. Acestu domnitoriu inse a mersu si mai departe intru exterminarea dogmelor, a ritului si a tuturor institutiuniloru

³⁾ Vedi si acésta diploma intréga in Archivu Nr. 91 dein 1870 pag. 609 — 610.

lovitura teribila vizier'a adversariului seu. — O teróre! ce vediu fiulu Edwigei si alu lui Lodbrog? Se vedea pe sine insusi inaintea sa: o oglinda n'aru fi fostu mai fidela. Se batuse cu propriulu seu spectru, cu cavalerulu cu stéu'a rosia, spectrulu dete unu strigatu si disparu.

Cărdulu de corbi se reinaltia spre ceru si bravulu Oluf isi continua drumulu. Intorcenduse sér'a la castelulu seu ducea cu sine calare pe tener'a castelana, care de astadata voise se ilu asculte. Cavalerulu cu stéu'a rosia ne mai fiindu acolo, ea se decise a lasa se 'i cadia de pe budiele'i rose pe ânim'a lui Oluf, acea declaratiune ce costa atatu de multu. Nôptea era senina si albastra, Oluf isi redicá fruntea pentru-că se'si caute stéu'a cea dubla si a o arata fidantierei sale: cea rosia disparuse, nu mai era decátu cea verde.

Intrandu in casa Brenda, fericita de acésta minune pe care ea o atribuea amorului, arata lui Oluf că ochii lui cei negri se schimbaseru in albastri, semnu de inapacuire cu ceriulu. — Betranulu Lodbrog surise in mormentulu seu, pentru-că adevêrulu vorbindu, cu tôte că nu marturisise la niminea, ochii lui Oluf ilu punéu câte-odata pe ganduri. — Umbra Edwigei este vesela, pentru că copilulu nobilelui Lodbrog a invinsu in fine influinti'a reufacătoare a ochiului portocaliu, a corbului negru si a steei rosie: omulu a invinsu pe diavolulu.

Acésta istoria arată, cum unu singuru momentu de uitare, o privire innocenta chiaru, potu avé influentiă fatala.

Tinere femei, nu ve aruncati ochii pe cantareti din Boemi'a, cari povestesc cu istorii inbetătoare si dracesci. Voi tinere fete, nu ve incredeti decátu in stéu'a cea verde, éra voi cari aveti nefericirea se aveti doue stele, luptati cu energia, chiaru si déca aru trebui se loviti in voi insive, si se ve raniti cu propri'a vóstra spada; combateti pe adversariulu interioru, pe cavalerulu cu stéu'a rosia.

Déca me veti intreba, ca cine ne au adusu acésta legenda din Norvegi'a, apoi eu ve respundu: este o lebeda, o pasere frumôsa cu cioculu galbinu, care au traversatu Fiordulu, jumetate innotandu, jumetate sburandu.

antice ale bisericeii orientale. Domnulu Munteniei Matheiu Basarabu recomandase lui Rakoczi de mitropolitu in Transilvania pe unu hieromonachu dein Munteni'a anume Ilie Iorestu, precum se spune, esitu dein una familia de frunte. Mitropolitulu Iorestu dupa-ce se vediu confirmatu in scaunulu mitropoliei, incepuse a se oppune mesurorilor destruc-torie si a'si apara biserica sa de calvini. Acesta portare a lui fu considerata de crima; se aflara inse alte preteste spre a surpa pe Iorestu. Iu incurcarea in nesce istorii femeiesci, dupa aceea convocandu sinodu, exoperara degradarea si trans-mitterea lui in manile auctoritatilor civili, unde dein mandatulu principelui fu batutu cu nuiele, apoi exilatu, era averile lui se confiscara. Dupa acesta se comandă sinodului gr. res. orthodoxu, ca se'si alega altu mitropolitu, inse asia, ca de nu va alege vreunu individuu placutu episcopului magiaru calvinescu, se scia dein capulu locului, ca principele nu'lu va confirma. Sinodulu, seu mai bene, simulacru si umbra de sinodu, alese pe pop'a St. Simionu, era superint. calv. St. Gelei ilu recomandă si principele ilu confirmă, prin diploma dein 10. Oct. 1643, inse sub cincispredece conditii, deintre care cele mai memorabili sunt acestea: Tote partile ritului bisericescu se se execute in limba romanesca. Catechismulu calvinescu care se inpusese mai deina-ainte clerului, ilu va introduce preste totu si teneri-mea va avea se'lu invetie pe acela. Sacramentulu baptismului se se administre numai cu apa curata, adeca se nu se puna si untu-de lemn. Sant'a cuminecatura se se dea numai la cei adulti, nu si la copii. Santei cruci si iconelor se nu se dea nici-unu cultu religiosu, ci se fia considerate numai ca decoratiuni ale bisericeilor. Dela ingropatiuni se se omitta cerimoniile superstitioase. La cununia se cera dela mire si miresa juramentu de credentia, era in casuri de divortiu se judece dupa canonele bisericeii reformate calviniane. Mitropolitulu se nu cutedie (non attentabit) a se oppune acelor romanii carii voru trece la legea calvinesca, nici se intre-prenda ceva in contra lor, ci si dupa apostasi'a lor se'i considere si tractadie ca pe fratii sei. Mitropolitulu se fia obligatu a tiena in toti anii sinodu generale; inse atatu elu catu si protopopii sei, nu voru cutedia se aduca la indeplinire canonele sinodali, fara ratificarea episcopului calvinescu, dein alu carui cuventu n'au se esa. Mitropolitulu romanescu orthodoxu se nu cutedie a pedepsi, a destitui, denumi vreunu protopopu, fara a cere mai antaiu invoirea episcopului calvinescu. Tote cauzele mai mari de judecata atatu dela protopopi, catu si dela mitropolia se se transmitta spre revisiune la epis-copulu calvinescu alu ungurilor. Prin aceea si diploma G. Rakoczi scote de sub jurisdictiunea mitropolitului romanescu cateva parohii dein cele mai de frunte, si districtulu Fagarasiului intregu cu trei protopopiate, care tote remanu supuse jurisdic-tiunei episcopului calvinescu.

Poporul slovacu din Ungaria.

Este forte reu, ca publiculu romanescu ii lipsescu ocaziunile si mijloacele de a se informa de aproape despre activitatea politico-nationale a poporalor slave din Ungaria si Austri'a. Trebuie se ne pese si inca multu, de vietii nationale, a tuturor poporalor monarchiei, era nu numai de a nostra si de a poporului magiaru; era deca nu le cunoscemu dialectele lor, se ne apucamu pe alta cale, ca se pote. Cu serbii ne mai cunoscemu, si cu rutenii in catuva, era cu slavicii mai nidecumu.

Cine sunt slavicii si care este tiena lor? Slavicii cunoscuti la noi mai multu sub nume de Tauti seu Toti, sunt acea ramura a gentii slave, care candu au venit in Europa, s'au asie-diatu din Carpatii superiori pana in riulu Tis'a, si in secolulu alu 9-lea, pre candu au venit magarii, facea parte constitutiva principala din marele imperiu alu Moraviei, carele mai apoi ajunsese in depen-dentia dela Franci si Germani, era prin sangerosa si pentru ei nefericit'a batalia dela Presburg din a 907 au cadutu sub jugulu ungurescu, dupa care apoi s'au magiarisatu forte multi din trena. Cu tote acestea numerulu slovacilor neamestecati, necorcati mai este si astadi ca de doue milioane suflete. Slavicii locuescu mai compacti in comitatele Ungariei, Trencinu, Turotiu, Arva, Lipt'a, Sohl, Presburg, Strigona; se afla inse forte multi si prin alte comitate, in Moravia si Austri'a inferioare. Ei au aceea si limba cu cecii (boemii) si cu moravii, diferu numai in pronuntiare si in unu numeru de provincialismi. Cu religiunea ei s'au desbinatu in urmarea reformatiunei, in r. catholici si luterani. Slavicii sunt unu poporu laboriosu si blandocu,

uneori pana a se lasa de batjocura altora. Este inse de insemnatu, ca acestu poporu a perdutu in tote timpurile, mai perde si astadi multime de bar-bati si familii distinse prin renegare. De aici apoi se si pote explica ur'a cumplita, despre care spunu chiaru si diarele magiare, ca ar domina intre slavaci si magiari. De altumentrea este sciutu si din a. 1848—9 ca si slavicii au versatu multu sange pentru apararea nationalitatii si a limbei lor; era candu au strabatutu armata rusasca din Galitia pe la postulu Ducla in Ungaria, poporul slavacu a salutatu pe rusi ca pe liberatorii lor de terorismulu ungurescu.

Cu totu urgia cadutu asupra slovacilor si in mani'a tuturor renegatilor, ei totu au o litera-tura frumoasa, a le carei inceputuri datedia de ani 200, Colectiunea canteceilor popularie slavace este multu laudata de catre literatii cari o cunosc. Scripturele sacre sunt traduse de multu in dialectulu lor. Gramatic'a slava a lui Bernolah; poesiile lui Tablici in 4 volume, epopeele multu laudate a le lui Holly, era mai alesi diversele opere ale paro-chului slavacu Kollar din Pesta au scapatu limba slavaca de perire. Intre anii 1842 si 1853 a statutu la slovaci renumitul scriitoru Miloslav Jos. L. Hurban din Hlbok in comit. Nitra. Acelu barbatu vedindu teribil'a lupta de limbi provocata prin magiarismu, intra si elu in linia luptatorilor cu scrierea sa periodica: „Nitra Dar Drahim Crajanon Slovenskim“ si concurse la prepararea spiritelor pentru una lupta suprema. Vedindu acelasi Hurban acuma la betranetie extraordinaria pressiune ce se face cu magiarismulu asupra poporului slavacu, nu se indestula cu cateva foi periodice pe care le au slavicii in dialectulu lor, nici cu impregiurarea, ca de cativa ani incepe densii ca si moravii, adoptara dialectulu ceciu (boemi) ca comunu la tote acestea trei ramuri de slavi septentrionali, ci in anulu 1875 isi rein-via vechi'a sa scriere periodica in forma de Almanachu seu Anuaru pentru istoria si literatura, cu scopulu pronuntiatu, ca elu lucra pentru impre-narea tuturor slovacilor din Ungaria superioare, din Moravia, Boemia si Silesia — in numeru totale de siepte milioane suflete, in favorea caroru se se restaure vechi'a corona regale a lui Svatopluk si se se puna pe capulu imperatului Austriei.

Pentru-ca se ne facemu pucina idea despre violentia cu care curge lupta politica si nationale in Ungaria superioare intre slavaci (tauti) si magiari, vomu reproduce pucine passage din almanachulu lui Hurban dela 1877 asia cumu le aflamu pe acelea traduse in „Nemzeti Hirlap“ Nr. 129 din 12 Maiu a. c. Dupa-ce Hurban constata, ca magarii au magiarisatu totdeauna pe slavaci si ca'i magiarisedia si astadi neincetatu, pe tote calile, apoi dice intre altele multe:

Scopulu nostru, alu natiunei slavace este, a ne uni totu poporul de aceea si limba intr'unu singuru corpu nationale, a ne restabili preste totu limba nostra rapita de magiari si a pune bariera (stavila) tare contra renegatilor. „Acesti magiari trentiuosi, tradatori si bastardi (Rongyos áru lores szőlött magyar). „Ungurelu falosu educatu de hoheri cumu injunghie pe scump'a nostra mama cumu isi moia sabi'a in consangeniile nostrii si ce devastatiuni vandalice face pintre noi (a hohér nevelte kevély magyarka mint gyilkolja drága anyánkat, mint mártya véreinkbe kardját s mily vandali pusztitást visz végbe köztünk).“ „Nu chiu, nu te veseli ungurasiule, pentru-ca D-dieu va trimite preste tine pedepsele sale. Cerulu teu se intuneca totu mai tare, impregiuru de tine se invele flacarile; odata numai si natiunea ta va disparea ca o besica de apa. Arde, arde, arde. (Ne tomboly, ne vigady magyarka, mert Isten rád ereszti büntetését. Eged mind inkább sötétedik, csapodnak körülötted a lángok; egyszerre 's nem-zeted elenyészett mint egy buborék. Ég ég ég!).“ „Natiunea slovac stă calcata sub pitiorele poporului celui mai brutale si mai fanatic (A tot nemzet a leg durvabb és leg fanatikusabb nép lábainál hever).“ Istori'a nu cunoste minciuna mai mare, niciodata nu s'a intemplat falsificatiune mai mare decatu atunci candu s'a propagatu despre magiari, ca ei iubescu dreptatea. (A történet nem ismer nagyobb hazugságot, soha nagyobb falsificatiot nem követtek el, mint midőn a magyarok szabadság szeretetét el hiesztelték).“

Din sute de expressiuni violente scoaseramu aci numai acestea pucine, ca probe de ura si urgia cumplita ce va fi dominandu in Ungaria de susu intre magiari si slavaci, pentru a carei demolire nu numai ca nu se face nimicu pe lume, ci toema din contra, se versa in fia-care di oleiu pe focu, mai virtosu in capital'a Ungariei. Trebuie se mar-

turismu, ca noi romanii nu avem idea despre ur'a inflacarata se domina intre magiari si slavi. Unu nou argumentu la acesta ne aduce si „Politik“ din Prag'a prin una revelatiune din cele mai in-teresante, pe care o damu mai la vale.

Cine au ajutatu cu bani pe insur-gentii din Hertiegovin'a in a. 1875?

Dupa proruperea revolutiunei din Hertiegovin'a in Iuniu 1875 si dupace se vediu ca trupele tur-cesci nu o potu sugruma, se mira tota lumea, de unde si pe ce cale au castigatu poporul de acolo arme, munitiuni si bani, candu se scia forte bine, ca crestinii nu potea se tiena arme si ca din Turcia nu le-a datu nimeni. Vedi-bine, ca diarele esira indata cu Rusii'a dicundu, ca hertiegovinienii de acolo primescu tote ajutoarele. Dara pe unde? Prin aeru ori pe sub pamentu? Nu se pote. Apoi dara cumu? Dupa atatea fapte mari com-plete, minunat'a revelatiune a marelui secretu o face acuma diariulu „Politik“ Nr. 139 din 22 Maiu in primul seu scrisu contra lui „Pester Lloyd“ ca unui din vrasmasii cei mai inversunati ai Rusiei si ai tuturor poporalor slave si roma-nesci. Noi slavii din monarchia austro-unguresca, noi cei din Bohemia si Moravia, din Carniola (Krain), din Litoralul (Küstenland), din Dalmatia, Croati'a si din tota Ungaria meridionale amu facutu barbatesce colecte de bani si iam trimisu la di-versele cete, ca se se pota tiena contra turcilor, pana candu le va veni ajutoriu si mai efficace dela Serbi'a, Montenegro si Rusii'a. Slavii austriaci, continua „Politik“, au ajutatu mai antaiu pe insur-genti contra turcilor, si sute dintre acesti slavi au alergatu in persona spre a combate alaturea cu hertiegovinienii si au cadutu pe campulu de batalia. Din acesta cauza poporale slave din acesta mo-narchia numera cu satisfactiune stralucitele rezultate a le luptelor gigantice de trei ani, de care s'a cutremuratu lumea. Dupa acestea „Politik“ se intorce asupra magiarilor cu expressiunile sale sarcastice, in care este maiestra, batendu'si jocu de orb'a lor trufia si de pretensiunea fanatica, ca poporale monarchiei se se scole cu arme contra Rusiei si se ajute magiarilor a nimici tote resul-tatele victoriilor castigate. Magarii, dice „P.“, sunt consangeni turcilor demni numai de ei; s'ar cere prin urmare, ca celelalte popora se fia totu numai nesce sclave fricose, spre a se lingusi ca nisce cani, spre a se supune vointei magiarilor, carii pe slavi nici nu'i tiena de omeni, ca-ci ei sunt carii pronuntia proverbulu: a tot nem ember (slovaculu nu e omu). In adeveru, interesanta re-velatiune!

Transilvania.

Sibiu. (Amblarea timpului). Din o parte mare a Transilvaniei ne vine scirea forte dorita, ca de vreo diece zile incepe au cadutu ploa manose toema pre candu locuitorii era mai ingrijati. In partile Clusiu-lui a ploatu forte bine vreo trei zile. In regiunea Si-biului secet'a fu stemperata dumineca spre luni prin o ploa manosa, care s'a intinsu spre Ternavi. De prin Ungaria se scrie, ca semenaturile sunt mai preste totu frumoase.

— (Adunare de socialisti in Sibiu.) Dupa adunarea generale a socialistilor tiena deunadi in B.-Pesta, incepura a se tiena si adunari partiali pe la filialele marel lor societati de sute de mii. Socialistii din Sibiu avura greutate mare pana li s'a permisu convocarea, de si au inplinitu conditiunile prevediute in cunoscut'a ordonantia a ministrului Tisza. In fine du-mineca pe la 2½ ore se deschise adunarea lor in sala mare din gradina lui Hermann, in numeru maricelu, in care se afla si femei, cumu si cativa barbati din clasele mai avute, pe cari'i duseser curiositatea. Postulu deputatu la adunarea generale anume Enricu Helm raportă despre rezultatele aceleia; dupa care mai vorbira si altii. Dara sermanii omeni, ori ca n'au idea chiara despre scopurile ce urmarescu, ori-ca se temea de ceva, ca-ci multu simbur n'ai prea alesi din cate s'au vorbitu acolo. Mai multe poti afla din diarele lor, unulu nemtiescu si altulu ungurescu, care esu in Buda-Pest'a. De altumentrea noi repetimu cele dise intr'unu altu numeru despre socialismu, ca publiculu roma-nescu se i urmarasca cu mare atentiune progresele lui. Eta ca socialistii, seu vorbindu mai la intelesu, sara-cimea, proletariatul din Germani'a au ajunsu ca se aiba unu numeru respectabile de reprezentanti chiaru in parlamentu, unde lupta in numele laborei sarace (braciale muncitoare, capitalulu bracialor) contra bogatiei de capitaluri si alte avutii colossali.

— (Despre fortificariile dela fruntariile Transilvaniei) diarele magiare publica multe scrii incurcate. Esenti'a lor este, ca in adeveru se lucra pe la tote, si ca pentru dio'a de lucru cu vite de jugu seu hamu se platescu cu cate 4 fl., era cu palma cate 70—80 cr. v. a. Erasi bine, ca mai ajungu banisiori si in manile saracimeii; numai deca s'aru sci feri de life-ranti inselatori si hoti, ca bietii omeni se nu se alega cu nimicu, ba inca se'i scotia datori, cumu facea la calea ferata. A propo de fortificari. Infamiile din „M. Polgar“ atinse in Nr. precedente iritara si pe „Herm. Ztg.“ care dice, ca scriitoriulu acelora este „unu omu

de nimicu din cei mai corupți (ein unverbesserlicher gemeiner Kerl)“.

Ordonanți'a dlui Szende, ministru de apararea țierei, esita din 15 Mai Nr. presid. 2571 obliga pe prefectii (Comites supremos) din ținuturile învecinate cu România, că se îngrijescă cu toată precisiunea pentru transportul și asediarea în quartire a trupelor destinate a opera pe la strimtorile de munti, cumu si pentru muncitorii civili, unelte de sapatu etc., se asigure totu-odata pe ômeni, că li se va plăti regulatu.

Intru altele p'ntre poporu se latiescu mii de faime fabuloase si cornurate, nicairi inse că in Secuime, unde se crede ori-ce minciuna absurda. Una singura faima s'ar putea crede, că adeca si rusii se fortifica intre muntii Romaniei; că-ci facia cu acestea preparative unguresci si mai alesu cu larm'a cea mare facuta de diarie, apoi intru aducerea-aminte de cele intemperate in Septembrie a. tr., este lucru prea firescu, că muscalii, chiaru si romanii, se se apropie spre munti. In Iunie 1854 pre candu austriacii fortifică pe la Brasiovu, muscalii venira până pe sub Buceci de cătra Branu, unde stricara drumulu si poduri, baricadandu si strimtorile. Că se vina ôste mai multa in Transilvani'a, nu vedemu. „S. d. Tagblatt“ asigura că starea trupelor in această țiera este totu cea vechia, adeca: pedestrime regimete de linia Nr. 2, 31, 50 et 62; pedestrime regim. de reserva totu Nr. 2, 31, 50, 62 apoi 63 et 64; bataliōne de venatori Nr. 23 et 28; regimete de husari Nr. 2 et 3; regimentulu de artileria campestra Nr. 8. Tōte acestea trupe facu doue divisiuni, a 16-ea si a 35-ea. In cătu pentru tunaria, numai cătu se schimba cele vechi cu altele noue.

(70 de mii fl.) „Kelet“ din Clusiu Nr. 121 aduce o istoriōra siōda, dordolia secuiesca, acuma, dupace procesele de rebeliune din a. tr. s'au cassatu. Adeca la capii conducatori ai rebeliunei au remasu 70 mii fl. din sum'a ce primisera ei dela Angli'a spre a strabate in Moldov'a. Avuseramu si noi informatiuni, că cei mai faimosi strengari au scapatu atunci de datorii in care innotă, si că s'au capuitu binisioru de avere. „Kelet“ adage, că cu o parte din acei bani voiescu se influentiedie viitoriele alegeri dietali, firesce contra ministeriului actuale. Centrulu loru este Odorheiu.

(Importulu de lana). Lan'a este pentru populatiunile nostre cu privire la clim'a țierei nôstre unu articlu de prim'a necesitate in viētia. Cu tōte acestea sunt vreo 50 de ani, de candu ținerea de oi in Transilvani'a e strimtorata si chiaru persecutata mai alesu in sasime până la exterminare. Dara economii romani de pe la margini au sciutu se'si scutēscă vitele loru in tierile vecine. De candu au esitu atăta bōla de vite, sufere si importulu lanei pedece si daune fōrte mari mai virtosu in ținutul Brasioului, unde in acestu articlu se intorc la 2 miliōne fl. si in alu Sibiuului, unde inca intra lana până la valōre de ¼ milionu. Din conspectele camerei comerciale dela Brasiovu esu câteva cifre fōrte interesante, demne de tōta atentiunea publicului de tōte cathogoriile. Lana intra pe la vreo 15 puncte in Transilvani'a; din care inse trei sunt cele mai de frunte si anume Passulu Temisiu la Brasiovu, pe unde au intratu lana computata in cantare (maji) metriche: In anulu 1875 — 13.380. 1876 — 16.509 chiaru si in 1877 — 14.183 ctre.

Pe la Oituzu—Poian'a-sarata in aceiasi trei ani 6908. 8795. 12668.

Pe la Turnu-rosiu 2122. 3468. 4676.

Insemnamu, că partea cea mai mare din lan'a importata este fina, țiegaia, éra nu stogosită, nici țiercana grōsa in firu.

(Mai nou). Eri in 28 Maiu sosindu cătiva functionari superiori civili si militari dela Vien'a, indata dela gara se pusera in trasurile comandate in adinsu si plecara la Turnu-rosiu, cumu se spune, spre a inspecta lucrarile, de unde intorcēndu-se au si plecatu sér'a spre Brasiovu.

Ungari'a.

Diet'a țierei dupace lucră câteva dile la cestiunile dualistice, in 24 Maiu isi luă érași ferii până dupa Rosalii, sub cuventu, că până atunci au se mai lucrēdie Delegatiunile. Dupa căte au decursu până aci atātu in diet'a Ungariei, cătu si in senatulul imperialu din Vien'a, este mare probabilitate, că contractulu dualismului se va inchiaie pe alti diece ani si vomu avea érași „monarchia cu terminu — Monarchie auf Kündigung“ precumu dicu austriacii de vreo siepte ani incōce cu adaosu, că ambele parti contractante sunt nemultiamite din fundulu sufletului loru cu conditiunile contractului. Precumu amu observatu in Nr. tr., barbati de multa greutate combatu dualismulu cu argumente minunate. „P. Lld“ plinu de mania, pretinde cu frunte de feru, că nimeni se nu cutedie a pune dualismulu in discusiune că principiu, că fundamentu alu monarchiei; dara „N. fr. Presse“ din 23 infruntandu pe „Lloyd“ cu taria, sustiene că sunt multe si mari cauze de a lua dualismulu in discusiune rigoroasă, pe unu planu largu. Intr'aceea deputatii si lordii din Austri'a ilu scarmanara cumu se cade si'lu declarara de reu, periculosu, ruinatoriu de popōra. Chiaru unu generalu renumitu ilu lovi in „Politik“ Nrii 141—142 cumu amu dice, in baierile ânimei. Noi scimu in ce mesura extraordinaria interesēdia dualismulu pe lectorii nostrii; de aceea ne ținēmu de datoriu a ne ocupa si noi inadinsu de elu, cu care ocaziune speramu se ne implinim si promisiunea dade deunadi dlui deputatu romanu din cerculu Orasteiei.

Inainte de prorogarea dietei br. Lud. Simonyi a interpellatu pe ministruul finantialoru din caus'a ne-numerateloru abuzuri ce se comitu in tōte țier'a cu executiunea de imosite. Éca ce dice br. Simonyi: La inceputulu anului nu scie nimeni cătu are se plătesca; ômenii alérge dela unu functionariu la altulu; aceleasi taxe se executa dela unii de căte patru-ori, că „din erōre“, dara de restitutiune nu mai e vorba. Plati facute de multu si documentate, se executēdia cu

mari spese etc. Ministruul Szell nu a potutu nega nelegiurile; a disu numai, că cei asupriti se se planga la elu. Majoritatea trecu la ordinea dilei.

Noi primiseramu dela unu corespondente alu nostru din Deva cu dat'a 2 Aprile a. c. descrierea unei serii lungi de abuzuri constatate acumu si in dieta. Voindu a crutia pe dn. corespondente de neplaceri, nu le-amu publicatu; acumu inse dsa pōte se aiba satisfactiunea, că tōte acelea s'au adevēritu pe de plinu in siedintia publica a dietei, si că P. Napló, Szabadság etc. mai adaosera si altele, mai alesu exemple de acelea, unde executorii batu pe contribuenti, le smulgu sierpariulu ca se caute bani si se'i execute.

Apellu cătra alegatori! Opositiunea reunita a si publicatu apellu pentru viitoriele alegeri la dieta pe unu altu periodu, a compusu comitetu centrale sub presiedinti'a lui br. Bela Bánhidu; se formēdia in tōta țier'a comitete filiali. Scopulu principale este: resturnarea ministeriului actuale.

Schimbare esentiale a situatiunei.

In 25 Maiu a. c. trupe austriace din regimentulu Sokceviți au ocupatu insul'a si cetatea Ada-Kalé numita si Orsiova noua, situata in midiulocu Dunarei, la distantia numai de ¼ ora dela Orsiov'a-vechia (Rusiava) din comitatulu Severinului, fostu inainte granitia militaria. Asia dara regimulu centrale din Vien'a ocupă dela Turci'a una insula, orasiu si fortarētia turcēscă la unu punctu din cele mai importante, fōra nici-unu manifestu sēu incai declaratiune prealabile, pe tacute, pe nesimțite, tocma in momentele, pre candu lumea se imbēta érași cu faime de congressu si de pace. Garnisōn'a turcēscă de vrep 440 soldati se retrase din Ada-Kalé fōra nici-o resistentia, lasandu si tunurile „in grija“ austriaciloru. Trupele imperatesci ocupara si teritoriulu de a lungulu calei ferate, recunoscutu de neutru prin tōte tractatele inchiaiete dela 1739 incōce. Pucinu e teritoriulu turcescu ocupatu de trupele imperatesci, dara mare este insemnatatea sa strategica, că chiaie a portiei de feru in Dunare, totuodata că pumnariu in cōstele Romaniei si ale Serbiei. Multe vali de sange au cursu pentru acea insula si acelea strimtori in tōte campaniile. In pacea din 1818 a remasu Austriei, care in 1729 o fortificase bine; dara in 1839 dupa bataliili crunte a trecut érași in posesiunea turciloru.

Din Romani'a ni se spune deodata cu scirea dela Ada-Kalé, că tunuri si cara cu munitiuni au inaintatu dela Rōmniculu-Vâlcei până cătra comun'a Calimnesci, nu departe dela orasielulu Caneni spre Turnu-rosiu. Dela passulu Oituzu se scrie diarielor magiare, că in acea parte a Moldovei oficiari russesci cercetara terenulu până la fruntarie mesurandu si calculandu. Asupra dislocatiunei trupelor in laintrulu țierei diariiele romanesce continua a observa tacere. Numai solemnitatea dilei de 10 Maiu o descriu cu inspiratiune patriotica, in cătu ne pare fōrte reu, că asta-data nu ne remase locu spre a reproduce macaru momentele mai memorabili din acea di in adeveru istorica.

Corespondentie particularie ale „Observatoriului“.

Onorabila Redactiune! In numerulu de Vineri 5 Maiu a. c. „Unulu pentru Altulu“ din Bucuresci vorbesce despre ajutorarea si crescerea — desvoltarea industriei in țiera. De ar dá bunulu D-dieu ca se fia si acēsta; că-ci pana ce o țiera este avisata a face castiguri altoru țieri, ea este, de si nu dupa dreptu, dar' in realitate pe terenulu economicu vasal'a acestor'a. Candu cugetu inse la impregiurarea, că noi Romanii din cōce de Carpati suntemu pretutindene maiorisati in drepturile, adeca in esertiulu drepturiloru nôstre politice, si acēsta numai prin strainii asediati pe la orasiile ce si le-au cuceritu printre noi si dela noi locuitorii cei vechi; — apoi candu cugetu, că acesti straini numai ca cultivatori de industria si de comēciu au devenitu aci unde sunt; incepu se me temu, că si bieteii Romanie i-ar pōte ambla totu asia.

Din acestu motivu me vediu indemnatu a ve roga, se binevoiti a i reflecta prin multu pretiuitulu dvōstra diurnalu „Observatoriulu“, ca se se apere ca de focu de acelu funestu principiu „a desvolta industri'a patriei prin lucratori straini“.

Facultatile mele sunt prea debile, încātu se me simtiu eu harnicu de a scrie insumi unu studiu in acēsta cauza.

Ce m'a indemnatu si mai multu a apela la national'a dvōstra buna vointia, este si urmatori'a impregiurare.

La noi aici in Reciti'a montana, dupa cum dōra vi este cunoscutu, sunt mine de carbuni si in apropiere si de feru fōrte bogate. Sunt aici etablissemente grandioase de feru si otielu a le Societati caliloru ferate de statu.

Printre multimile de lucratori straini sunt si lucratori romani fōrte harnici la diferite ramuri. Firesce ca Romanii sunt fōrte raru admisii la lucruri mai de dōmne-ajuta, si fōrte pucinu, ori nici de cătu inaintati la salariē mai bune.

In serbatorile Pasciloru s'au cerutu dela administratiunea stabilimentelor de aici de cătra administratiunea arsenalului din Bucuresci — asia se vorbesce — ôre care numeru de Schweiseri!), cari pricepu si potu face din bucatiele de feru bucati mari — oferindu-li se acolo 10 franci pre di, pre candu aici abia facu câte 2—4 frci. — Cugetati, că au tramisuu unu romanu?! Nu; ci totu numai nemti, boemi; pre langa tōte că suntu aici romani, cari pricepu acēsta meseria cu multu mai bine.

Candu o data se voru spori elementele straine si in Romani'a ca pre la noi — de ce D-dieu se ferēscă, — ea nu mai trebuesce cucerita cu sabi'a.

Ve rogu dara, binevoiti a i atrage atentiunea, ca se se pōta feri de timpuriu.

Cu profunda stima: Ionu Simu.

Reciti'a-montana, 22/5 1878.

Spre a incuragia poporulu se inbracisiedie industri'a, este midiulocu celu mai eficace scutirea de lucrarile publice si de ôre cari servitiē militari.

Not'a redactiunei la acēsta corespondentia. Din contestulu intregu alu acestei scrisori a dlui Simu se pōte cunōsce marele zelu nationale si laudabil'a dorintia de a se scuti elementulu nostru nationale de influenti'a cutropitōria a celoru straine; dara totu-odata se vede, că dsa n'au avutu până acuma nici cea mai mica ocaziune de a se informa despre diversele mesuri luate in statulu Romaniei spre a ne apara nationalitatea de cutropirea straina. Fia dn. Simu convinsu, că acēsta idea si grija mare ocupa miliōne de capete intre romani, nu de astadi nici de eri, ci de diecimi de ani. In cătu pentru theoriile national-economice, in Romani'a se afla destui ômeni multu mai inaintati in acēsta sfera a cunoscintelor omenesci, decâtu la noi aici in monarchia, prin urnare aceia n'au trebuintia de consiliulu nostru. Pre candu noi cesti din monarchia suntemu batuti de D-dieu, că se ne perdemu pretiosulu timpu alu vietiei cu lupte dualistice, cu aparare contra propagandei magiarismului, cu certele popesci proselitice, cu „orthographii confessionali“, cu intrige pentru câte-o parochia mai grasa si alt'a mai macra, cu miserabili denuntiatiuni ai rivaliloru de aceeasi nationalitate si confesiune, si cu o multime mare de cestiuni merunte, mititele, neinsemnate, asupra caroru altii au trecut de multu la ordinea dilei, — până atunci romanii din Romani'a inmultiescu corabiile pe Dunare si pe mare, intindu comēciulu in tōta Europ'a, asternu cali ferate si siosele, aducu sute de machine agricole, prefacu sate miserabili in orasie, spendēdia miliōne pe fia-care anu pentru regularea capitaleloru si altoru urbi, că Galatii, Brail'a, Ploiescii, Giurgiu, Romanu, Bacau, Tecuciu etc. etc. spre a le curatē de resturile spurcatiiuniloru; deschidu scōle comerciali si professionali, inchiaie tractate comerciali pe basea protectionista. Că mergu si se asiēdia industriari straini in Romani'a? Dara dēca nu voru merge, dela cine se invetie romanii miile de ramuri a le industriei europene? In Prussi'a au mersu sute de mii francesi protestanti exilati din patri'a loru pentru confesiune; dela acei francesi au invetiatu prussacii multime de professiuni, necunoscute loru mai inainte, că-ci semibarbari fusesera până atunci. Dara unde sunt astadi acei francesi? Sunt germanisati. In Parisu nici-odata nu sunt mai pucini ca 100 mii de nemti, in Londr'a preste 200 de mii, in St. Petersburg si mai multu; dara ce le pasa aceloru capitale si anume aceloru staturi de colonisti că aceia? Nimicu. Nu industriarii straini au ruinatu stravechi'a, milenari'a industria romanēscă aici in monarchia, ci o au ruinatu privilegiele escluse date loru dela regimulu, că numai strainii colonistii, ôspetii (hospites) se pōta exercita in patri'a nôstra cele mai multe professiuni. Si regimete au facutu acelu lucru in secolii trecutii din ura si vindicta nationale si confessionale, din pofta de a extermina pe unu poporu prin altulu, sēu de alu scōte din țiera. In timpulu modernu au cadiutu acelea lantiuri de pe industria; de aceea si vedemu că se inmultiescu pe fia-care anu tenerii invetiatori de professiuni si facu fōrte bine; numai se nu mērga nepreparati din scōle.

Că romanii nu inaintēdia pe la institute montanistice si pe la fabrici? Da, domina ura si pisma contra romaniloru; numai totusi se punemu man'a si pe cugetulu nostru si se ne intrebamu: Căti romani laboratori de pre la intreprinderi de acelea au apucatu se scia ceva carte si anume câte pucina aritmetica, macaru până la Regula de trei? Si căti romani se decida a invetia bine cutare specialitate si a si-o alege de vocatiune, de midiulocu alu vietiei? Până acumu scopulu ômeniloru nostrii a fostu cu totulu altulu: Voiu lucra vreo 3—4 ani in simbria, până imi voi face atāti bani, că se me pociu insura, se'mi cumparu si doi boi sēu doi cai la unu caru. Apoi capitalulu nu pōte sta multu la vorba cu ômeni de acēsta.

Dēca dvōstra la Reciti'a aveti multi romani, cari se pricepu la lucrulu ferului, cine'i pōte opri că se nu trēca in alta țiera?

De alumentrea cestiuni de acestea national-economice sunt nenumerate, si trebue se via successive tōte in discusiune; că-ci lupt'a pe terenulu materiale devine totu mai inversunata si socialismulu amerintia cu catastrofe noue.

De langa Tîrnava mica, 24 Maiu 1878. Dle Redactoru! De multu nu a fostu pre aici anu reu, cumu este celu de facia. Recolt'a anului trecutulu s'a nimicitu la mai multe comune parte prin ploile cele multe, parte prin grindina. Unele comune au fostu cercetate de ambe calamitătiele aceste si au ajunsu la sapa de lemnu cu atātu mai vertosu, că amēndoi anii premergatori fusesera si ei fōrte slabi.

In urm'a acestoru, lips'a este fōrte apesatoria nu numai la seracime, ci si la țieranii cu mosia, caru si vite. Ômeni altumintre cu stare nu au ce mancă, nu au cu ce-si semenă locurile. Vitele nu se cauta, pamentulu, de care nu bucurosi s'aru desparti, nu-lu cumpara nime: că banii au disparutu că prin farmecu.

Un'a din comunele cele mai greu cercate pre valea nôstra este Panadea. Pre capulu nefericitoru Panadiani s'au gramaditu rele preste rele si i-au adusu la lipsa estrema.

Spre usiorarea miseriei ne mai pomenite nobilulu proprietariu din locu, dn. baronu Ant. Splényi, nu numai impartii pane si bucate dintru alu sēu, ci impreuna cu primariulu comunei dn. G. Samartineanu rogara in persona pre mai multi individi compatimitori din Blasiu si giuru, că se concurga in ajutoriulu celoru lipsiti.

Asiá dn. baronu cu primariulu numitu adunara 51 fl. 70 cr. si 48 ferdele de cucuruzu, cari le impartira intre locutirii cei mai strimtorati.

Deci ve rog, dle Redactoru, cá se binevoiti a suscepe sirele aceste in colonele diariului dvóstre, cá semnu de multiamita si recunoscintia pentru portarea plina de iubire a dlui baronu facia cu poporul*); ve rogu mai incolo se binevoiti a publicá impreuna si numele sufleteloru induratorie, cari au alergatu spre ajutarea fratiloru sei lipsiti. Acesti-a suntu:

Es. Sa Metropolitulu Ioanu Vancea, 15 fl. si 48 ferdele de cucuruzu. — br. Antoniu Splényi 10 fl. — canon. Io. Fekete-Negrutiu 3 fl. — prepos. T. Cipariu, canon. C. Papfalvi, canon. I. Antonelli, profesoru I. M. Moldovanu si propriet. N. Rusanu câte 2 fl. — mediculu Benedek K., arend. Mor. Bretter, propriet. Simon Mendl, propr. Daniel Mihály, not. consist. S. P. Mateiu, prof. Stefanu Popu, can. Chirila, arend. D. Bretter, Josef Bretter, v.-rect. I. Orga, prof. Ged. Blasianu, ore-cine, comisariulu catastr. Csáklány Iános, canon. L. Leonteanu, can. E. Vlassa, judele proc. Toth Miklos, judele cerc. Enyedi Lajos, cancel. Emilu Vlassa, subjudele Ioanu Grauru, postariulu L. Aranyosi, comerc. Berger, not. cerc. Albert Elek, canonicii Stefanu Manfi si Antonu Vestemianu câte 1 fl. D. G. 20 cr.

Toti acesti-a primésca multiumita in numele celoru ajutati. —u.

Literariu.

Tipulu Abcedarieloru seu Elementarieloru romane, din imperiulu Austro-Unguru.

(Urmare.)

Dupa „a“ urméza „t“ si dupa t, „l“. Aci vedemu primulu cuventu „leu“. Bine, pote dlu auriu voi se o dè cartea acestá, in man'a copiloru africani, carora pote nu-li streinu acestu animalu. Noi inca din cartea dsele nu cunoscemu nici unu animalu si totusi ne apropiamu de „leu“ fóra frica; firesce, cá-ci nu-lu cunoscemu! Totu aci vedemu si cuvintele „lume si larva. Se vede ca din inv. int. respective din istori'a naturala a trebuitu se ajunga pe la metamorfosarea insecteloru. La prelegerea tiparita aflamu „lira“ si „lauru“, apoi dice: „laurulu e alú eroiloru“!). Nu sciú ce dice la acestá! S'a dusu pré departe dlu auriu dela calea, „dela cunoscutu, la necunoscutu“! Urmeza „b“. In lectiunea scrisa, ne spune intre altele — numele „lebeda“, fóra ca se o pota aratá in natura; ore trecutamu preste tractarea „gánscei“?

„b“ este urmatu de „á“ si acesta de „l f“. In prelegerea lui „f“ sta „muri“ scrisu cu litere de mana, éra cu cele de tipariu „mori“; am disu inse cá tacu facia de ortografia.

Dupa aceea urmeza „ó“, unde vedemu ca merulu are „arómá buná“. „rótele tóte aú valóre la mórá; apoi chiaru in fine la lectiunea tiparita: „aurulu are valóre mare“. Roguve, alegeti! eu tacu si mergu la „h“. Aci dlu auriu ne da a sci, cá din ist. nat. avemu de a tractá „hiená“, éra din ist. Romanilor. bataliele punice de sub „hanibalú“, cu care ocaziune ne spune ca „hanibalu e nume“. Pré de timpuriu veni la lumin'a dilei. Dupa „h“ urméza

„z“, unde nu sciú ce va se dica cuventulu zizaniá, cá figuratulu „discordia“ nu pote sta in dicere asia: ómenii aú une-óri zizaniá; de dicea: „zizani'a e intre ómeni, era alteceva; dar nice acést'a nu trebuia!

z e urmatu de „e“, acest'a de „c“ (ca, co, cu) unde cremenea, carnevalulu, vac'a, camil'a, curcubeu, calú, cornulu, vitele, cuculu, albin'a, raculu, tote vinu in ainte. Placa dle invetiariu, mergi intuitive, nu lasa pe copilu se tréca ca papagalulu preste prelegere, apoi se vediu candu vei finí, fia si numai in acést'a prelegere.

Totu aci aduce dlu auriu 10 diceri, puse in litere de tipariu, in 2 colóne; acesta inca nu e esteticu in cartea celui mai micu copilu; nu-i destulu ca dela á incóce nu ne mai desparte cuventele in silabe — dar inca lasa a se tipari in 2 colone, ce sta uritu si in alte carti, necumu in Abcdarie?!

Trecemu la „c“ (ce, ci), apoi la „ch“ — (che, chi); dupa aceea la d. Aci éra avemu de lucru cu dariu,

*) In adeveru cá acestu esemplu este alesu fórté reu la scopulu ce avea repaus. Rosiescu. Lauru ori laura semnifica in limb'a romanesca si Datura stramonium, de a carui grautíe omulu nebunesce. Not'a Red.

dinariu si doina, cari nu-su la locu! dunarea, dumbrava si iuliu dto, venira pré de tempuriu.

á é i ú. Rim'a si rândunicea nu se tracteza iérn'a; aci, nu ne e permisú numai ale aminti. De altcumu si dicerea: „riulú celú mai mare la noi e dunarea“, inca — paremi-se — poté remané baremu pana in cartea a 2-a

Urméza „s“. Aci vinu mai batutorie la ochi urmatoriele expresiuni: „seclú; sciú copii numera pana la 100, sciú catu e unu „anu“? deca sciú, transit! Altcumu josu cu elu!

„Surulú e munte“. Bine! Mainte eramu in Ungari'a „propria“, candu diceamu: „riulu celu mai mare la noi e dunarea“, acumu suntemu in Ardealu la Surulu. Mergemu prea iute cu copii inceputori. Frasea: „sululu rotundu“, nu e adeverata, ca sululu e cilindricu. Urméza istoriór'a „samsonu si vulturulu. Nu am auditu pana acumu — cu tote ca intrebaiu pecurari anume, cari petrecu mai 1/2 anulu cu oile prin Carpati — nu mi'a spusú nice unulu ca vulturulu se pota duce oi, ba nice miori; miei póte. — Cumu-ca „samsonu“ acesta din istoriara ar fi omoritu vulturulu, éra nu se pote crede, cá-ci vulturulu — ca pasere — trebue se sbóre, apoi: seau a sburatu „samsonu mai tare ca vulturulu, seau ca vulturulu nu scie se sbore de locu. Copii reflectéza: „ce fú“, „cumu“, si „se potú“? Noi trebue se le respundemu.

Urméza „j“. Prelegerea se finesce cu: „alesandru ámblá câte odatá in dumbrava, unde era unú lacú. — vede in lacú, ca sunt rose. — se duce d'a scote vr'un'a de acolo. dara a lunecatú in lacú. nu e bine a se joc'a cu lacu-lu. a se vedé pag. 36, a Element. I. T. Rosiescu!

Urméza „à è“ unde: „acést'a e opu-lú cutáru omú bravú“. si „adunári-le atátórú ómeni, a caróru lucrári sunt vestite“... inca sunt prea grele.)

„g“ (ga, go, gu) „goliatú“ si „gondola“ inca se aretara prea de tempuriu; guvernu, guvernare, etc. dto. Istori'a, prin carea arata ca nu e bine se se joce copii in drumu, era mai bine deca o incepea asia: „gavrilú se joc'a bucurosú in drumú; cá-ci dicundu: „gavrilú se joca „odiniór'a“ etc. — copii — de intielegu ceea ce cetescu — voru dice: numai acea data s'a jocalu, numai atunci a comisu si celelalte fapte urite etc. ceea ce nu e dreptu, dupa cumu se vede din continuarea: „sorus'a l'a ocáritú destulu“) — i-a cantatú adese-ori sè mérgá d'in drumú, etc. Trecemu la

ge, gi, apoi ghe, ghi. La prelegerea ultima — mi liau libertate a observa cá; „ghiulea“ nu e romanesce, si deca e,) nu e rotunda, cá-ci chiar dlu auriu disé: „sululu e rotundu“, ce inca nu e adeveratu: apoi acumu va se dica respective dice cá „globulu“, adeca cumu se esprima dlui „ghiulea e rotunda“. Copiii ne voru ride, aratandule ambele obiecte si spunendule ca sunt rotunde.

„p“ aci plumbulu rotundu. Nu sciú ce vré: poetulú, protocolulú, protopopulú, polemi'a, aci! Dupa „p“ urméza

„f“, finicu, fanariotu, elefantii, afric'a, februaru, porfiru si dicerea: — in apă se vede sórele, nóptea lun'a, ori stelele; pote la Budapest'a! „noi le vedemu pe ceru, neavendu Dunare, apa.

„ú ú“, „tí tí“, locutenentia, ratiune si diminutivele „galiscuti'a“, „mariuti'a. Mai poftimu ceva: „mergándú odatá mariuti'a cu tom'a la scólá, s'au opritú in piati'a paseriloru“.

Aci spune dlu auriu ce facura acei 2 copii in „piati'a paseriloru“, ca si candu si satenii aru fi atátu de luminati, intru tirani'a de a prinde sburatoriile, pentru a face „Geschäft“ cu ele, ca si orasienii. Dupa ce bietii copii dela sate nu prea sciú de acestea, potu invetia din cartea dlui Rosiescu. Aci la pag. 51 si 52 ne invetia dlui maestri'a de a prinde paseri, nespunendu-ne meritulu ce'lu avemu prin prinderea paseriloru!

„si si“. Aci vedemu ca „melciulu e lenesiú“ si „seclulú nostru e seclulú propasirei. Apoi in lectiunea „despre gura“ se dice: „omulú are gura“, — cu gur'a mânca, bé si cánta. De ce nu dice ore dlu auriu si:

2) Aci pe langa grautá mai este si un'a eróra gramaticale, pe care o comitu mai virtosu moldovenii, ardelenii, banatienii. „Ómeni, a caroru lucrari, homines, quorum labores, romanesce vine ale caroru lucrari, cá-ci lucrari, faptele, averile sunt ale ómeniloru. Red.

3) Ocaru, ocaritu este cuventu tieganescu si inca masca-ritoriu; avemu cuvente multa mai curate ro ganesci in loculu acestuia. Not'a Red. Obs.

4) Ghiulea e cuventu turcescu, inseamna glontiu, globu, bomba. Not'a Red.

„cu gur'a vorbimu si laudamu pre D-dieu“; si éra: „cine nu pote vorbí e mutu“? Cá-ci nu tractá pe „sce, sci“? Avemu noi terminatiuni si afóra de cele ale pers. 3-a din singul!

Intitularea: „pastoriulú si fi sei“, e prea generala; mai bine érá disu „pecurariulú“, cá-ci cuventulu acestá'lú cunoscú copii deja, dela lit. pag. 43. Urméza

„di dr“. Aci potemu vedea cá: intr'o luná sunt treidécú de dile. — intr'o di sunt dóuedécú si patru de óre. — díce cu díce facu dóuedécú. Asi'a departe au ajunsú copii cu computulu? Pardonu, uitasem ca cunoscu si secolulú! Mai vedemu ceva: „de deminétia te scóla, si tárdiú te culcá. — De ce se se culce ceneva tárdiú? Beneaminu Francinu ne invetia: Culca-te de tempuriu, scóla-te de tempuriu si vei fi sanetosu etc.

„sce sci“ — „sciinti'a infloresce“ — in despartimentulu I alu clasei I, intre copii de 6 ani, cari frecuentéza scol'a de 4 luni de dile! — „grosiorulu e lapte grosu“ dice auriulu; dati-i dreptu, eu nu am tempu. Dreptu e totu deaun'a ca: „cáscigulu e impreunatu cu perderea altor'a“? „leulu racnesce in padure“, dice auriulu; dar' apoi — cu tote ca la lit. „f“ pag. 46, ne face cunoscuti cu „afric'a“, nu ne spune ca acolo, ci ne lasa a vagabunda cu mentea prin padurile Ungariei, cá aflandu lei se se joce cu ei ca si ca fluterele „Admiralu“!

Prin istoriór'a „batujocoritoriulú“, ca si prin cele lalte auctoriulu face pre copii mai petulanti de cumu sunt, cá-ci-i invetia cumu se imitedie pre cei cu defecte corporali. Decátu tóta istori'a, érá mai destulu atáta:

A batujocóri e pecatu. Ddieu pedepesce pecatulu, deci trebue se ne ferimu de elu. Omulu batujocoritoriú nice altoru ómeni nu place. Initialele, firesce, le potea pune mici, ba chiar trebuea, cá-ci cele mari nu-su tractate inca. (Va urma).

Esemplarie intregi din „Observatoriulu“ dela 1/13 Aprile pe alu doilea trimestru mai sunt; pretiulu 2 fl. v. a. pana la 30 Iuniu.

Dela 1 Ianuariu mai avemu 18 ex.

Carsulu moneteloru in val. austr.

Vienna, 28 Maiu.

Galbinii imperat. de auru	fl.	5.62 cr.
Moneta de 20 franci	„	9.56 „
Imperialu rusescu	„	9.60 „
Moneta germana de 20 marce	„	12.46 „
Sovereigns englesi	„	12.— „
Lira turcesca	„	11.— „
Monete austr. de argintu 100 fl.	„	103 90 „

Cursuri de Bucuresei in Lei noi (franci).

1/25 Maiu.

Obligatiuni rurali din 1864 cu 10%	l.	97.— b.
Imprumutulu Oppenheim din 1866 cu 8%	„	88.25 „
Obligatiune de imprumutu dominiale din 1871 cu 8%	„	92.— „
Creditu fonciariu (hipot.) ruralu cu 7%	„	86.50 „
Creditu fonciariu urbanu (alu capitalei cu 7%)	„	73.— „
Imprumutulu municipale non (alu capit.) din 1875 cu 8%	„	86.— „
Fondulu de pensii (per 300 l. a.) cu 10%	„	145.— „
Actiunile caliloru fer. rom. din 1868 cu 5%	„	27.40 „
Actiunile caliloru fer., prioritati din 1868 cu 6%	„	72.60 „
Daci'a, Compania de ascur. din 1871 actiunea de 250 l. a. 8%	„	200.— „
Romani'a. Compania de ascur., (act. de 100 l. n.) 1873 cu 8%	„	50.— „

Publicatiune de arenda.

Prin care se face cunoscutu, ca mor'a din Blasiu cu 4 petrii, care este proprietatea fondului asiá numitu „PP. Basiliti“, se va esarendá pre calea licitatiunei in 15 Iuniu 1878 la 10 óre antemeridiane in cancelari'a subscrisului.

1. Tempulu de arenda se incepe in 1-a Iuliu 1878 si duréda pana inclusive 30 Iuniu 1883.

2. Sum'a eschiamarei este: 5500 fl.

3. Doritori de a licitá au a depune inainte de inceperea licitarei 10% ai sumei de eschiamare cá vadiu, — si pre langa aceea a justificá la dorinti'a comisiunei si starea loru materiale. Oferte in scrisu providiute cu vadiulu recerutu, numai asia se voru luá in consideratiune, deca celu pucinu cu trei dile inainte de licitare se voru substerne Veneratului Consistoriu metropolitaniu in Blasiu.

4. Informatiune mai detaliata despre conditiunile licitatiunei se dau in cancelari'a subscrisului.

Blasiu in 18 Maiu 1878.

(25) 3—3

Ludovicu Csato,
advocatu archidiecepsanu.

Morburi de pieptu si plumani

de ori-ce natura ce suréza siguru prin

Allopulu de plante Schneeberg a I. Wilhelm

pregatitu dupa prescrierea medicului, si se capeta de la Franz Wilhelm, apotecariu in Neunkirchen. Suculu acest'a s'a doveditu de bunu pentru dorerile de grumazu si pieptu, grippa, ragusiela, tusa si trógná. Multi cemperatori marturisescu, ca numai suculu acestui-a au a-si multimi somnulu placutu.

Excelentu este suculu acest'a, cá preservativa pe tempu negurosú si aspru.

In urm'a gustului fórté placutu copiloru este folositori, celui-ce suferu de plumani inse, o trebuintia; cantaretiloru si oratoriloru contra vocei inchise séu ragusié, unu midilocu necesariu.

Multe de atestate confirma cele de susu: Cea mai clara dovéda despre efectulu extraordinariu alu acestui sucu este, ca con. de corte de d. prof. Oppolzer, rectorulu magni la universitatea c. r. din Vien'a, ilu folosesce cu celu mai bunu succesu in spitalu, precumu si la persóne private.

Asemene s'a aflatu recomandabilu si s'a prescriu adese suculu acesta de multi alti medici indigeni si din strainatate.

Pentru dovedirea celoru afirmate reproducemu urmatórele scrisori recunoscátóre:

Testimoniu.

Fiiulu meu de siese ani Franciscu a suferitu optu septemani in tusa magaréscá in asia mesura, in cátu me temeam cá nu cumu va se se ineece; intru ace'a a slabitu cu totulu si a fostu atátu de debilu, in cátu abia stá pré petióre. Atunci mi-s'a recomandat allopulu de plante de Schneeberg, si multiamita acestui midilocu minunatu, indata dupa intrebuintiarea primei sticle a mai incetat tusa'a, dupa dou'a sticle cautá bene afóra copilulu, a venitú la potere si de atunci e deplinu sanetosu. — Si fetiorulu meu celu mai mare a scapatu in câteva dile, prein midiloculu acest'a, de o tusa mare si ragusiela.

Deci cu multiamita sincera estradau acestu testimoniú, pentru curarea rapede si miraculósa a copiloru mei si dorescu cá acestu midilocu se devina cunoscutu si folositu in tóte partile prein omenimea suferinda.

Platz, 6. Martiu 1855.

Anton Just.

Laurentiu Scheibenreif,
primariu.

Onorate Domnule!

Te rogu a-mi mai tramite cátu mai in graba inca 4 sticle dein renumitul D-tale Allopulu de planta, dupa folosirea aloru 2 sticle afin cá doreru de pieptu si guta, pre cumu si respiratiunea scurta se micisóreza pré di ce merge, pentru ace'a me

adresezu astadata de a dreptulu la D-Ta, in sperarea de a capatá dein celu mai próspetu. Acludu 5 fl. m. c.

Cu tóta stim'a se subsómma

Heinrich Bock, chirurgu.

Münchret langa Ostrang, 23. Febr. 1859.

Testimoniu medicale.

Allopulu de plante Schneeberg este unu medicamentu fórté usiuratoriú pentru doreri de pieptu, asthma, hectica, tusa, cataru, si este de recomandatú in casuri de astfeliu de bóle.

Hohenmauth, 25. Ian. 1858.

Dr. Feschl.

D-lui L. Cantily, apotecar in Graz.

Onor. Dle! Folosindu in desiertu diferite midilóce pentru doreru de pieptu, de carea suferiam greu de 2 ani, am cercatu si cu o butelia de allopulu de plante Schneeberg anuntiatu de d-ta, care se póte recomandá pe siguru la toti hecticii; pentru-ca, dupa intrebuintiarea celui d'antain exemplariu amú sentitu usiurare, si dupa ce am mai cercatu cu 2 sticle din acést'a medicina minunata, sanatatea mi se restaurá pe deplinu. Multia, mindu-si Dlu meu, din tóta anim'a, remanu alu D-tale servitoriu cu totu obligatu

Graz, 3. Febr. 1857.

W. J. Pock.

Domnulu meu!

(21) 6

Dupa ce prin intrebuintiarea allopului d-tale amú scapatu cu totulu de tusea mea si de ragusiela impreunata cu aceea, de care suferisem septemani si totu odatu in urmarea binefacátóreloru rezultate ale acestui allopú minunatu de plante mi-am recastigatu si vocea de mai nainte, mé sentiu fórté obligatu a Ti multiami din tóta anim'a pentru acést'a inventiune salutaria, cum si a recomanda acést'a medicina probata, dupa a mea convietune, la toti cáti suferu de pieptu si mai virtosu cantaretiloru. Cu perfecta stima

Peisching, 25 Iuniu 1857.

Joanu Bauer,
docente.

Informatiunea despre folosire se alatura la fia-care sticla. Pretiulu unei sticle 1 fl. 25 cr. v. a. Pachetarea se computa cu 20 cr.

Depositu principale la Franciscu Wilhelm apotecariu in Neunkirchen.

Allopulu de plante genuinu se mai afla in Sabiu: Friedrich Thalmayer, comerciante.

Aradu: F. Tones & Comp.

Blasiu: Carol Schieszl, apotecariu.

Alba-Julia, Juliu Fröhlich, apotecariu.

Closiu: Ed. Valentini, apotecariu.

Brasiovu: Ferd. Jekelius, apotecariu.

Sighisíora: J. B. Teutsch, comerciante.